

آیت الله محمد ابراهیم جنّاتی

آیة الله آقای محمد ابراهیم جنّاتی، سال ۱۳۱۱ هجری شمسی در شاهرود دیده به جهان گشود. در شش سالگی به اشاره پدر به فراگیری قرآن مجید و ادبیات فارسی پرداخته و در یازده سالگی وارد مدرسه علمیه شاهرود شد و در مدت چهار سال موفق به اتمام مقدمات و مقداری از سطح عالی شد. هنوز هیجده بهار از عمر ایشان نگذشته بود که سطوح عالیّه فقه و اصول را به ضمیمه منظومه سبزواری به پایان رسانده و به منظور گذراندن مراحل بعدی به مشهد هجرت کرده و از درس های اساتید آن حوزه علمی بهره فراوان برد.

پس از مدتی به قم رفته و با شرکت در درس خارج فقه آیة الله العظمی بروجردی و خارج اصول امام خمینی به تحصیل ادامه داد. سپس به نجف اشرف مهاجرت نموده و بیست و پنج سال در آن مرکز علمی اقامت گزید، که بیشتر آن صرف استفاده از محضر پرفیض استادان آن حوزه علمیّه مانند آیات عظام شاهرودی، حکیم، شیرازی، حلّی، زنجانی و خوئی گردید.

به موازات تحصیل به تدریس رسائل و شرح لمعه و نیز تألیف روی آورد. یازده سال در جامعه النجف کتاب های سطح عالی حوزه (رسائل، مکاسب و کفایه) را جمعاً در سه دوره تدریس کرد و همچنین در سال های آخر اقامت در نجف اشرف، در مدرسه بزرگ مرحوم آخوند خراسانی، خارج اصول تدریس می کرد. در نجف کتاب های بسیاری به رشته تحریر درآورد، از جمله تقریرات درس خارج فقه مرحوم آیة الله العظمی شاهرودی را به صورت مجموعه ای پنج جلدی، به تشنگان معارف فقهی عرضه کرد. در سال ۱۳۵۸ هجری شمسی با مراجعت به ایران و اقامت در شهر قم، همچنان کار تدریس و تألیف کتب و مقالات علمی را پی گرفت. خارج فقه و اصول بگونه متداول در حوزه و نیز فقه، اصول، علوم قرآن و علوم حدیث بگونه تطبیقی، جملگی موضوعاتی بوده اند که

همواره به تدریس آنها در قم اشتغال داشته و دارند. آیت الله جناتی نخستین شخصیت علمی می باشد که فقه ، اصول ، علوم حدیث و علوم قرآن را در حوزه علمیه قم به صورت تطبیقی ، از دیدگاه بیست و دو مذهب از یکصد و سی و هشت مذهب فقهی که در تاریخ فقه اسلامی وجود دارند (امامیه ، حنفیه ، مالکیه ، شافعیه ، حنبلیه ، زیدیه ، اباضیه ، ظاهریه ، اوزاعیه ، ثوریه ، لیشیه ، راهویه ، نخعیه ، تمیمییه ، طبریه ، جبیرییه ، کلبییه ، شبرمییه ، ابن ابی لیلی ، زهریه ، عیینیه و جریحیه) تدریس نموده اند . این درس ها در مجموعه هایی گردآوری شده که بخشی از آنها مانند فقه مقارن ، منابع اجتهاد ، ادوار اجتهاد ، ادوار فقه و مناسک حج از دیدگاه مذاهب اسلامی چاپ شده و بخش دیگر آنها مانند علوم حدیث و علوم قرآن از دیدگاه مذاهب اسلامی در مرحله چاپ قرار دارد. تألیفات ، آثار و نظرات علمی ایشان تاکنون در قالب ده ها کتاب و صدها مقاله ، سخنرانی و مصاحبه در داخل و خارج کشور و به زبان های گوناگون منتشر شده اند. آیه الله جناتی تاکنون در بسیاری از همایش ها و کنگره ها ، در ایران و خارج از ایران ، به ایراد سخنرانی پرداخته اند . انجام مصاحبه با تعداد زیادی از روزنامه ها و مجلات داخلی و خارجی ، از دیگر فعالیت های علمی و فرهنگی ایشان می باشد ، که در این سخنرانی ها و مصاحبه ها بگونه مفصل و مشروح ، آراء و نظرات و فتاوی خویشتن را بیان فرموده اند. به عنوان نمونه، گذشته از شهرها و دانشگاه های ایران ، در دانشگاه بیرمنگام (همایش جایگاه عقل در متون مقدس) ، دانشگاه استانبول (سمپوزیوم شناخت شیعه در گذشته و امروز) ، دانشگاه دمشق (همایش فقه تطبیقی و شیوه های اجتهادی) ، مکه و مدینه (کنگره مذاهب اسلامی و کنگره حج) و قماطیه (همایش بحث های اسلامی) ، به ایراد سخنرانی و مقاله علمی پرداخته اند. روزنامه ها و مجلات گوناگون در ایران ، پاکستان ، هند ، فرانسه ، انگلستان و آمریکا ، تا به امروز آراء ، نظرات و فتاوی معظم له را منتشر کرده اند ، که برخی از آنها عبارتند از : روزنامه ها و مجلات کیهان ، اطلاعات ، ایران ، جمهوری اسلامی ، ابرار ، قدس ، رسالت ، بعثت ، سلام ، جهان اسلام ، کیهان هوایی ، زن ، همشهری ، تهران تایمز ، کیهان اندیشه ، کیهان فرهنگی ، زنان ، میراث جاویدان ، زائر ، میقات حج ، اندیشه حوزه مشهد ، فرزانه ، نور علم ، تبیان ، ادبستان ، کوثر ، پیک یاران ، ماهان ، ایران جوان ، سروش ، العدل ، صوت الاسلام ، الثقافة الاسلامیة ، الفكر الاسلامی ، التوحید ، المبلغ الرسالی و . . .

ایشان تاکنون مسائل مستحدثه (مسائل جدید) بسیاری را مورد پژوهش مستمر قرار داده و آنها را با توجه به شرایط زمان، مکان ، عرف و نیاز جامعه و بر اساس مبانی فقه اجتهادی و عناصر اصلی استنباط به بحث گرفته و در محافل علمی و مراکز فرهنگی و مطبوعات مطرح ساخته اند . همین امر ایشان را چه در نجف و چه در قم در زمره مجتهدان برجسته ای جای داد که با نظریات عمیق خود راهگشای پژوهشگران عرصه فقاهاست بوده و هستند.

آراء و نظرات نوینی چون نقش زمان و مکان در اجتهاد ، جواز تصدی منصب قضاوت توسط زنان، جواز تصدی مقام مرجعیت و همه وظایف سیاسی اجتماعی توسط زنان ، طهارت ذاتی مطلق انسان ، حلیت ذبایح اهل کتاب ، جواز میقات از ادنی الحل ، جواز مجسمه سازی به عنوان فن و هنر، معین نبودن سن خاص در بلوغ دختران (تنها نشانه بلوغ دختران عادت ماهانه است) و نیز نظرات جدید ایشان در باره مسائلی چون موسیقی ، هنر، حجاب و . . . از جمله آثار ایشان می باشد. ایشان در رساله توضیح المسائل خویش که حاوی بیش از ۳۰۰۰ مسأله می باشد، کلیه احتیاطات رایج در رساله ها را که بیش از صد مورد می باشند، با شیوه اجتهادی خویش و بر اساس عناصر اصلی استنباط تبدیل به فتوای صریح کرده و در مورد هر مسأله نظر قطعی و مشخصی ارائه کرده اند و مناسک حج ایشان نیز با بیش از ۱۴۰۰ مسأله بزرگترین و کامل ترین مناسک حج چاپ شده تاکنون می باشد.

آثار و تألیفات

کتاب الحج ، ۵ جلد
دروس فی الفقه المقارن ، ۸ جلد
توضیح الاصول ، ۲ جلد
النفحات العلمیه فی اصول الفقه الامامیه ، ۴ جلد
رساله توضیح المسائل
مناسک حج
منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی
ادوار اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی
مناسک حج از دیدگاه مذاهب اسلامی
علوم قرآن از دیدگاه مذاهب اسلامی
علوم حدیث از دیدگاه مذاهب اسلامی
ادوار فقه و کیفیت بیان آن
موسیقی غنایی از دیدگاه فقه اجتهادی
هنر و زیبایی از دیدگاه فقه اجتهادی

حجاب از دیدگاه فقه اجتهادی

کفارات الاحرام

الاسلام اقتصادياً و اجتماعياً

المساجد و احكامها فى التشريع الاسلامى

طهارة الكتابى

حاشیه عروه الوثقی

احكام شهید

تحول اجتهاد با تحول زمان و شرایط آن

طهارت ذاتی همه انسان ها

بحوث الاسلامیة

درر و اجزاء فى مبحث الاجزاء

قاعده تجاوز

قاعده فراغ

قاعده صحت

قاعده الزام

وقف از دیدگاه مبانی اسلامی

زمینه های وحدت بین مذاهب اسلامی

اجتهاد و دلایل اختلاف بین مذاهب اسلامی

سیر تاریخی فقه تطبیقی

ارتداد از دیدگاه مذاهب اسلامی

بحث هایی در شناخت قرآن

مجتهد مطلوب در حکومت اسلامی

نقد متدهای درسی حوزه

عوامل محرومیت زنان از وظایف اجتماعی

بحثی پیرامون آزادی و حقوق بشر

اجتهاد و علم

حکم ذبایح اهل کتاب

نقش حکومت اسلامی در شکوفایی و گسترش فقاقت

بررسی مسأله رمی و قربانی در منی و تقصیر با شیوه نوین اجتهادی

بررسی مسأله بلوغ بر اساس ادله فقهی

بررسی مسأله تصدی مقام مرجعیت تقلید برای زن بر اساس ادله

روش های کلی استنباط در فقه از نظر فقهای اسلامی

قضاوت زن از نگاه عناصر فقهی

حقوق متقابل حکومت و مردم در گفتمان سیاسی اسلام

یگانه بودن اصل دین

گفتگوی ادیان

بررسی مسأله تصدی مقام ریاست جمهوری برای زن بر اساس ادله

فلسفه تکرار عزاداری ها

ضرورت تحول اجتهاد

عوامل و راهبردهای پیشرفت دانش و فن آوری

شرایط و وظایف مدیران در نظام اسلامی

علل شهرت و ویژگی های علامه جعفری

متعه یا ازدواج موقت

ویژگی های فقهی و اجتهادی میرزای نایینی

حوزه علمیه و تعمیق تبلیغ دینی

موقعیت زن از نگاه اسلام و فمینیسم

علامه امینی

شاعران از نگاه مبانی اسلامی

جایگاه عقل در منابع استنباطی

عاشورای حسینی

حج

سلسله گفتارها

رنگ ها در پوشش اسلامی

دین و آزادی

عدم تحریف قرآن

قرائت های مختلف قرآن

تقریب بین مذاهب اسلامی

اجتهاد زن

مقصود از وحدت و هماهنگی میان مسلمانان

شیخ مفید

مقدس اردبیلی

بحث هایی در شناخت قرآن

شیخ فضل الله نوری

رکود فقه در اثر ترک اجتهاد

زن و مسائل اجتماعی

امر به معروف و نهی از منکر

بررسی مسأله توریسم

طهارت ذاتی کافران کتابی

طهارت ذاتی کافران مشرک

طهارت ذاتی کافران ملحد

بررسی مسأله ازدواج با اهل کتاب

بررسی مسأله مجسمه سازی به عنوان فن و هنر

شطرنج و بازی های فکری

برد و باخت در مسابقات اسب سواری و تیراندازی

بررسی مسأله تحدید نسل

بررسی مسأله تلقیح مصنوعی

بررسی مسأله شروع تقلید از میّت

آراء حول المرجعیة الدینیة

همبستگی ادیان و مذاهب اسلامی

پیشینه فقه تطبیقی و پیشگامان آن

تکامل و رکود فقه اجتهادی اهل سنت

جایگاه و مواضع اجتهاد در مبانی فقهی

احکام وضو

ابعاد فقهی و اجتهادی طبری

سیر تاریخی تفسیر و علوم قرآن

عدم تعین تقلید از اعلم

فقه اجتهادی و اصلاح حوزه ها

ضرورت بازسازی نظام آموزشی حوزه

شرایط مبلغان

عوامل پیشرفت تربیتی

تعامل عرف و شرع

راهبردهای اجتهاد نوین

رویکردهای اسلامی به آزادی و حقوق بشر

مجموعه استفتائات (پرسش و پاسخ)